intensyvi veikla vyko trečiojoje, galbūt ir pirmojoje iš išskirtų gyvenvietės zonų, kurias tikriausiai reikėtų sieti su tuo metu čia egzistavusiomis sodybomis. Trečiuoju epizodu – postvirvelinė keramika, ankstyvasis bronzos amžius – intensyvi veikla fiksuojama antrojoje ir galbūt pirmojoje iš išskirtų zonų, taip pat greičiausiai sietinų su atskiromis sodybomis. Ketvirtuoju etapu, kuriam atstovauja keramika ryškiai brūkšniuotu paviršiumi – vėlyvasis (?) bronzos amžius – fiksuojami tik neintensyvios veiklos pėdsakai antrojoje zonoje.

Kvietiniai Old Settlement and Barrow Cemetery

In 2015, an excavation was conducted in the protection zone of Kvietiniai Barrow Cemetery (Klaipėda District) prior to construction work on the Klaipėda–Kuršėnai gas transmission pipeline. A single 177 x 12 m area (a total of 1958.35 m^2) was excavated. The investigation site is on a terrace on the right bank of the Minija Valley (Fig. 1).

During the investigation, ten cremations dating to the second half of the 1st millennium BC were discovered (Fig. 2). The burials were of two types: pit cremations and urn cremations (Fig. 3). The grave goods were very rare, only one fragment of an iron artefact and potsherds having been found. Judging from the arrangement of the burials and the fragments of stone structures that had survived around them, it is possible to conjecture that the burials had been made in barrows, the mounds of which had not been survived to the present day.

At the same location, an old settlement, in which at least four periods of habitation can be distinguished, was discovered (Fig. 4). The earliest should be dated to the Late Mesolithic, but the mere tens of finds (Fig. 9) that can be ascribed to this period fail to show that intensive activities occurred within the boundaries of the excavated area. The second period should be associated with the Neolithic, more specifically, the Corded Ware culture (Figs. 5–7). The next period dates to the late Neolithic/Early Bronze Age and the fourth, the least visible period, probably to the Late Bronze Age (Fig. 8). The material from the different periods is clearly distinguishable spatially as concentrations had formed at different locations in the excavated area.

Rokas Vengalis

Mitkiškių senovės gyvenvietė

2015 m. kovo mėnesį buvo atlikti archeologiniai tyrimai Mitkiškių kaime (Elektrėnų sav., Kazokiškių sen.), Mitkiškių senovės gyvenvietės (UK 2566) ir Mitkiškių senkapio su griautiniais ir degintiniais kapais (UK 6955) apsaugos zonoje. Tyrimai atlikti privačiame sklype, rekonstruojant sodybą numatomų kasti 3 tranšėjų vietoje.

Tyrimų vieta yra tarp abiejų minėtų kultūros vertybių teritorijų (1 pav.). Šie objektai plačiau iki šiol netyrinėti, tačiau šiek tiek žinių apie juos yra. Mitkiškių senkapis aptiktas dar tarpukariu P. Tarasenkos vykdytų žvalgymų metu. Šių žvalgymų reazultatai gana detaliai publikuoti spaudoje (Tarasenka P., Panerio pirmykštės kultūros sėdybos (nuo Kernavės iki Kauno), *Kultūra*, 1924, nr. 7–8, p. 301–308). Tuo metu kairiajame Sukros upelio krante, toje vietoje, kur baigiasi Neries slėnis ir prasideda jo šlaitai, yra apie 5 ha dydžio pustomas smėlynas, kuriame P. Tarasenka nekasinėdamas tiesiog paviršiuje surado daug titnago, keramikos bei kitų radinių, pastebėjo tamsesne žeme

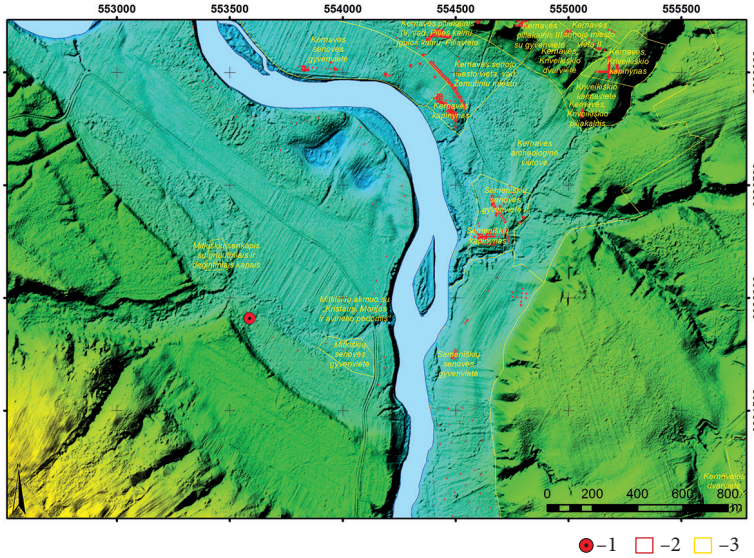

1 pav. Tyrimų vietos situacinis planas ant topografinio pagrindo, sudaryto pagal LIDAR duomenis: 1 – 2015 m. tyrimų vieta; 2 – ankstesniais metais tirti plotai; 3 – kultūros vertybių ribos. R. Vengalio brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation site on a topographic base created using LIDAR data: 1 – 2015 investigation site; 2 – areas previously excavated; 3 – boundaries of the cultural property

užpildytų ūkinių duobių, židinių, akmenų krūsnių. Pagal radinių aprašymus aišku, kad čia tikrai būta akmens amžiaus gyvenvietės, ankstyvųjų viduramžių gyvenvietės, galbūt ir kitų laikotarpių apgyvendinimo pėdsakų. Taip pat šioje vietoje P. Tarasenka identifikuoja degintinį kapinyną. Tai, anot jo, rodo čia randamos akmenų krūsnys, šalia jų keramikos šukės ir degintiniai kaulai. Turint omenyje šiuos radinius, taip pat P. Tarasenkos „identifikuotus“ kapus kitose vietose (pvz., Velykuškių piliakalnyje), visgi, atrodo, gali būti, jog tai taip pat yra gyvenvietės, o ne degintinio kapinyno požymiai. Patikimesni aprašyti griautinių kapų požymiai – teigiama, kad toje pačioje vietoje buvo randama žmonių kaulų ir įkapių – ginklų, papuošalų, monetų ir kt. (K. P., Naujas milžinkapis Lietuvoj, *Lietuva*, 1923, nr. 14, p. 5; Tarasenka P., Ieškojimai Neries ir Šventosios santeklyje, *Mūsų Senovė*, 1922, kn. 4–5, p. 584), iš ko galima spręsti, kad greičiausiai tai būta griautinio XIII–XV a. kapinyno. P. Tarasenkos laikais buvusio smėlyno vieta yra aiški, ji pažymėta 1935 m. išleistame 1:25000 mastelio Lietuvos žemėlapyje. Dalis šio smėlyno (apie 1 ha iš 5 ha) dabar saugoma kaip Mitkiškių senkapis su griautiniais ir degintiniais kapais, kita dalis nesaugoma, šiuo metu apaugusi mišku.

Po P. Tarasenkos šį kapinyną gana intensyviai kasinėjo įvairūs archeologai mėgėjai – kunigas N. Švogžlys-Milžinas (1899–1985), kunigas K. Kuprys-Kuprevičius (1874–1947), mokytojas A. Čiurinskas ir kt. Dalis čia surastų radinių, datuotinų nuo XIII/XIV iki galbūt net XVII a., tuo metu pateko į J. Šiaučiūno įkurtą Kernavės muziejų, dalis pas kunigą N. Švogžlį-Milžiną, kitų likimas neaiškus. Iš radinių paminėtinas sidabrinių ilgųjų ir pirmųjų lietu-

2 pav. Atliktų tyrimų planas ir apytikslis kultūrinio sluoksnio paplitimas: 1 – kasinėti plotai; 2 – gręžiniai su kultūriniu sluoksniu; 3 – gręžiniai be kultūrinio sluoksnio; 4 – apytikslės kultūrinio sluoksnio paplitimo ribos; 5 – vizualinių paviršiaus žvalgymų teritorija; 6 – vizualinių paviršiaus žvalgymų metu aptikti radiniai. R. Vengalio brėž.

Fig. 2. A plan of the conducted investigation and the approximate incidence of the cultural layer: 1 – excavated areas; 2 – boreholes with a cultural layer; 3 – boreholes without a cultural layer; 4 – the approximate boundaries of the incidence of the cultural layer; 5 – territory fieldwalked; 6 – finds discovered during the fieldwalking

viškų monetų lobis (Vaitkevičius V., *Neris: 2007 metų ekspedicija. Trečia knyga*, V., 2013, p. 101–102). 1950 m. smėlyną žvalgęs A. Tautavičius paviršiuje tikriausiai jau nieko nerado, kadangi konstatavo, kad kapinynas jau „atrodo, visai suardytas“ (*LIIR*, f. 1, b. 50, p. 17).

Mitkiškių senovės gyvenvietė rasta tik XX a. pabaigoje. Čia aptikta I tūkst. gyvenvietės požymių – lipdytos keramikos lygiu ir grublėtu paviršiumi. Žvalgomieji tyrimai joje ir jos aplinkoje vykdyti 2010 m. Tada vykdydamas tyrimus Neries pakrantėse, atkarpoje nuo Karmazinų iki Kernavės, G. Vėlius ištyrė keletą šurfų ir Mitkiškių senovės gyvenvietėje bei jos aplinkoje. Kai kuriuose jų fiksuota archeologinių požymių, sietinų su I tūkst. gyvenviete (*ATL 2010 metais*, V., 2011, p. 87–93).

2015 m. tyrinėta vieta yra Neries slėnyje, šalia jos kairiojo intako – nedidelio, 7,5 km ilgio Sukros upelio, tiesiai priešais dešiniajame Neries krante išsidėsčiusius Kernavės archeologinius paminklus. Nuo pačios Neries tyrimų vieta nutolusi daugiau kaip 600 m, ji išsidėsčiusi IV viršsalpinėje terasoje (11–12 m aukščiau dabartinio Neries vandens lygio). Pirmiausia 3 tranšėjų vietose atlikti žvalgomieji tyrimai kasant šurfus. Kadangi šurfuose aptikta archeologinių vertybių požymių, antrajame etape vykdyti detalieji tyrimai – šurfai buvo praplėsti ištiriant visą numatomų kasti tranšėjų plotą – 42,4 m^2.

Plotas 1 kastas į Š nuo gyvenamojo namo einančios tranšėjos vietoje (2 pav.). Jis yra 7,6x1 m dydžio. Po dirvožemio sluoksniu čia atsidengė 10–15 cm storio galbūt eolinės kilmės geltono smėlio sluoksnis, o po juo aptiktas 15 cm storio intensyvios juodos spalvos smulkaus smėlio kultūrinis sluoksnis (3 pav.). Jame buvo randama daug angliukų, smulkių perdegusių akmenų skeveldrų ir nedaug archeologinių radinių. Po kultūriniu sluoksniu, 45 cm gylyje Š gale ir 75 cm gylyje P gale pasiektas įžemis, kurį sudarė gelsvai rudo smulkaus smėlio sluoksnis. Archeologinių radinių plote 1 aptikta nedaug. Surinkti 5 titnago radiniai – smulkios nuoskalos, viena kurių buvo retušuota. Viena iš nuoskalų buvo su dvipolinio skaldymo

3 pav. Kultūrinis sluoksnis plote 1. R. Vengalio nuotr.
Fig. 3. The cultural layer in area 1

požymiais. Likę 8 radiniai – lipdytos keramikos šukės. Keramika labai trapi ir smulki, nė viena iš šukių tiksliau neidentifikuojama. Būdinga trapi smėlinga molio masė su smulkiomis 1–2 mm skersmens grūsto akmens priemaišomis (4:1, 3 pav.). Geležies amžiui tokia molio masė nėra būdinga, be to, turint omenyje, kad keramika rasta kartu su titnago radiniais, preliminariai radinius galima datuoti bronzos amžiumi.

Plotas 2 kastas į V–ŠV nuo gyvenamojo namo einančios tranšėjos vietoje. Jis yra 23x1 m, 21,87 m^2 dydžio. Po dirvožemio sluoksniu visame plote iš karto atsidengė įžemio horizontas – gelsvai rudo smulkaus smėlio sluoksnis. Kultūrinio sluoksnio plote 2 neaptikta, tačiau dirvožemio sluoksnyje buvo gausu angliukų ir smulkių perdegusių akmenų skeveldrų, būdingų kituose plotuose aptiktam kultūriniam sluoksniui. Pagal tai galima spręsti, kad čia taip pat kadaise buvo susiformavęs kultūrinis sluoksnis, kuris šiuo metu jau yra sunaikintas vėlyvesnės ūkinės veiklos ar gamtinių procesų. Įžemio horizonte išryškėjo keletas vėlyvų perkasimų bei 2 šviesiai pilko smėlio dėmės, pagal užpildo struktūrą panašios į archeologinius objektus. Pjūviuose duobės buvo 15–20 cm gylio, be aiškių kontūrų, į įžemį perėjo palaipsniui. Radinių abiejose duobėse nerasta. Keletas radinių aptikta tik dirvožemio sluoksnyje. Radiniai analogiški kaip plote 1 – pora titnago nuoskalų bei labai smulki, trapi tiksliau neidentifikuojama lipdytinė keramika iš molio masės su smėlio ir smulkiai grūsto akmens priemaišomis.

Plotas 3 kastas į P nuo gyvenamojo namo einančios tranšėjos vietoje. Jis yra 11x1 m dydžio. P ploto gale po dirvožemio sluoksniu atsidengė iki 5–8 cm storio juodo smulkaus smėlio kultūrinis sluoksnis, kurio viršutinė dalis greičiausiai nuardyta. Kultūrinio sluoksnio struktūra analogiška aptiktam plote 1 – jame gausu angliukų ir smulkių perdegusių akmenų skeveldrų bei palyginti nedaug archeologinių radinių. Po kultūriniu sluoksniu ploto P dalyje ir po dirvožemiu visoje likusioje dalyje, apie 30 cm gylyje pasiektas gelsvai rudo smulkaus smėlio įžemis. Jo horizonte nei vėlyvų perkasimų, nei archeologinių objektų neužfiksuota. Kaip ir kiti plotai plotas 3 radinių gausa neišsiskyrė. Keli radiniai koncentravosi ploto P dalyje – kultūriniame sluoksnyje ir dirvožemyje šalia jo. Dalis radinių sudaro bendrą kompleksą su aptiktais aukščiau aptartuose plotuose – 1 titnago nuoskala su dvipolinio skaldymo požymiais, 4 smulkios neidentifikuojamos keramikos šukės, analogiškos molio masės (smėlingos, su 1–2 mm grūsto akmens priemaišomis), kaip ir aptiktos plotuose 1 ir 2 (4:2 pav.). Likę 2 radiniai datuotini geležies amžiumi – tai grublėtosios (greičiausiai ankstyvosios) keramikos frag-

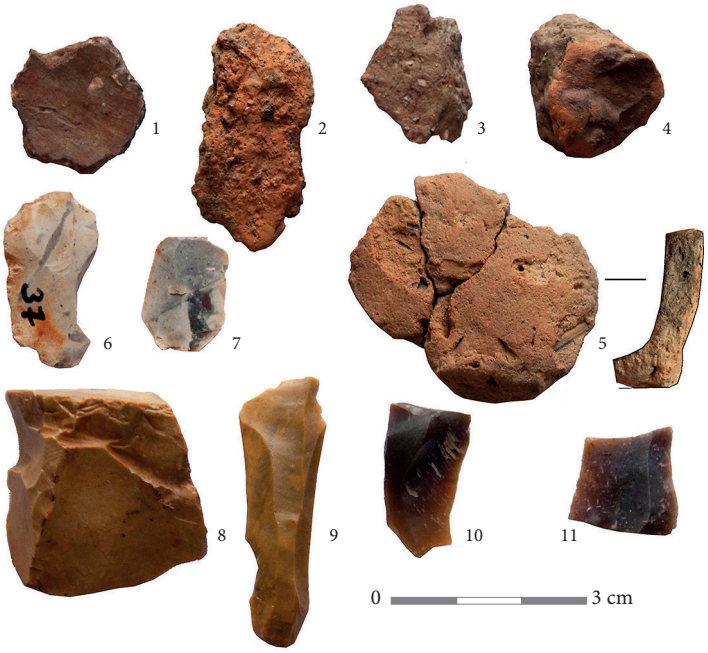

4 pav. Tyrimų metu aptikti radiniai. R. Vengalio nuotr.
Fig. 4. Finds discovered during the investigation

mentas (4:4 pav.) ir nedidelis tekiojo geležies lydymo krosnelės šlako fragmentas. Dar vienas radinys – nedidelis keramikos šukių lizdas. Šios šukės iš kitų išsiskyrė molio mase – su organikos ir šamoto (?) priemaišomis, be grūsto akmens. Aptiktas nedidelio puodelio dugno ir sienelės susijungimo kampas, susiklijuojantis iš kelių šukių (4:5 pav.). Pagal molio masę ši keramika artimiausia vėlyvojo neolito virvelinei keramikai. Nors pagal turimus fragmentus negalima tvirtai teigti, jog tai būtent virvelinė keramika, tokia molio masė jokioms kitoms žinomoms Rytų Lietuvos keramikos rūšims nėra būdinga.

Plotas 4 – žvalgomųjų tyrimų metu kastas šurfas į P nuo gyvenamojo namo. Kadangi jau jį ištyrus čia einančios tranšėjos vieta buvo pakoreguota, šurfas liko už jos vietoje kasto ploto 3 ribų. Plotas 4 yra 2x1 m dydžio. Po 30 cm storio dirvožemio sluoksniu atsidengė gelsvai rudo smulkaus smėlio įžemis. Dirvožemio sluoksnyje aptiktas vienas archeologinis radinys – geležies šlako fragmentas.

Atlikus žvalgomuosius ir detaliuosius tyrimus, tirtame plote fiksuotas gana intensyvus kultūrinis sluoksnis, todėl buvo nuspręsta papildomai išsiaiškinti, kokioje teritorijoje šis sluoksnis yra išlikęs. Tam kalamu 3 cm skersmens gruntotraukiu buvo padaryta 12 zondų. 5 iš 12 jų aptiktas 10–25 cm storio juodo smulkaus smėlio sluoksnis, analogiškas perkasose aptiktam kultūriniam sluoksniui. Visi šie gręžiniai išsidėstę į R pusę nuo tirtų plotų 1 ir 3. Remiantis šia informacija, galima apibrėžti apytiksles kultūrinio sluoksnio paplitimo šioje vietoje ribas, nustatyti apytikslį jo plotą – apie 70x30 m

(apie 1500 m^2) (2 pav.). Dviejuose gręžiniuose, kaip ir plote 1, kultūrinį sluoksnį dengė gelsvo smėlio sluoksnis, apsaugojęs jį nuo vėlyvesnių pažeidimų – šiame areale kultūrinis sluoksnis neabejotinai išlikęs geriausiai. V dalyje darytuose gręžiniuose po dirvožemio sluoksniu iš karto aptiktas gelsvas – gelsvai rudas smulkaus smėlio sluoksnis – įžemis.

Pasinaudojant tuo, kad šalia tyrimų vietos esantis apleistos pievos plotas buvo suartas, toje vietoje atlikti vizualiniai paviršiaus žvalgymai. Šis plotas buvo apie 30 m į PR nuo kasinėjimų vietos. Žvalgytas apie 50x40 m skersmens (2130 m^2 dydžio) plotas (2 pav.). Pieva buvo suarta giluminiais plūgais, suformuojant gilias ir plačias (apie 1 m pločio) vagas, ne susmulkinant, o tik apverčiant velėną. Paviršiaus matomumą apytiksliai galima būtų įvertinti 60 %. Žvalgyta sistemingai, kiekviena vaga einant po kelis kartus. Įvairiose žvalgyto ploto vietose matėsi, kad po dirvožemio sluoksniu iš karto atsidengia gelsvas smulkus įžemio smėlis, kultūrinio sluoksnio ar archeologinių struktūrų pėdsakų nepastebėta. Žvalgymų metu aptikta 12 archeologinių radinių. 10 iš jų buvo titnago nuoskalos ir dirbiniai. Įdomiausias radinys – retušuota skeltė, skelta nuo dvigalio skaldytinio, pasidengusi ruda patina, datuotina finaliniu paleolitu (4:9 pav.). Kitų radinių chronologija neaiški, tarp jų yra tiek stipriai patinuotų, tiek ir visai be patinos (4:6–11 pav.). Be titnagų, taip pat aptiktos dvi smulkios lipdytos keramikos su grūsto akmens priemaišomis šukės, panašios į aptiktas perkasose.

Mitkiškės Old Settlement

During the 2015 investigation in Mitkiškės village (Elektrėnai Municipality), four trenches (a total of 42.4 m^2) were excavated, 12 boreholes made, and 2130 m^2 fieldwalked (Fig. 1). The black cultural layer recorded in an area of roughly 1500 m^2 (Fig. 2) contained sparse finds (Fig. 3) datable to various prehistoric periods. The majority of the finds were fragile pottery and flint, which were preliminarily dated to probably the Bronze Age (Fig. 4). The isolated finds belonged to other periods: the pottery without mineral temper probably to the Late Neolithic, the slag and pottery with rough surfaces to the Iron Age, probably the second quarter of the 1st millennium. The isolated finds discovered during the fieldwalking show the habitation of this site during the Final Palaeolithic. A total of 41 archaeological finds were discovered during the investigation.